

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534-536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στό Δ' και τελευταίο κεφάλαιο, με τόν τίτλο «Η εποχή του Καποδίστρια» και σέ 10 ενότητες, περιγράφονται ή όργάνωση τών πρώτων χιλιαρχιών και όί επιχειρήσεις γιά τήν καταστολή τής περαιτέρω, όί διαμάχες πού προέκυψαν από τήν κυβερνητική απόφαση διορισμού τού Τόλιου Λαζού ως χιλιάρχου τών Μακεδονοθροσσεσάλων και τών παραμερισμό τών Καρατσαίων, ό διορισμός τέλος τού Τσάμη Καρατάσου ως χιλιάρχου, ή διάλση τού στρατοπέδου τών Θηβών, ή μάχη τής Πέτρας, ή εφαρμογή τού νέου στρατιωτικού κανονισμού και ό θάνατος τού Γέρο-Καρατάσου. Τό κεφάλαιο και τό όλο έργο κλείνει με βιογραφία τού άγωνιστού, όπως περιέχεται σέ αίτηση τού γιου του Τσάμη (1.1.1860) πρós τήν Κυβέρνηση γιά βελτίωση τής οικονομικής του καταστάσεως.

Πρόθεση τού συγγραφέα, όπως και προλογικά αναφέρεται, είναι νά ξεουδετερώση τήν ιστορική άδικία πού έγινε σέ βάρος τού άγωνιστή Καρατάσου. Και ή πρόθεση αύτή, όπως και ή άπέρανη εκτίμηση και άγάπη πού τρέφει γιά τόν ήρωα, είναι διάχυτη σ' όλες τες σελίδες τής μελέτης του. Αυτό όμως δέν τόν έμποδίζει νά τεκμηριώσει και έπιστημονικά τήν έρευνά του, στηρίζοντάς τήν στήν μελέτη άρχείων, πηγών και πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικές φορές, βέβαια, όί κρίσεις του γιά τήν θέση άλλων ιστορικών πού αναφέρονται στά γεγονότα πού εξιστορεί, ύπαγορεύονται από τήν συναισθηματική του τοποθέτηση άπέναντι στήν μορφή τού άγωνιστή Καρατάσου, πού πρέπει νά ανακαθαρθή από τες σκιές και νά άποδεσμευθή από κάθε ιστορική ευθύνη. Αυτό όδηγει στό νά χαρακτηρίζεται π.χ. ό Χρ. Περραιβός σάν ιστορικά άναξιόπιστος, σέ μιá γενίκευση κρίσεως (σ. 78, όποσημ. 168), και στό δισταγμό νά έρμηνευθή τό περιεχόμενο τής έπιστολής Καρατάσου πρós τό 'Εκτελεστικό (γραμμένης από τόν ήγούμενο 'Αλύπιο και ύπογραμμένης από τόν Καρατάσο σχετικά με τά δεινοπαθήματα τής Μονής Ευαγγελισμού τής Σκιάθου), έπιστολής πού χαρακτηρίζεται από τόν συγγραφέα ένδιαφέρουσα μέν, αλλά παράδοξη και έπίμαχη (σ. 94).

Γενικά ή μελέτη, πού συμπληρώνεται με 4 σελίδες βιβλιογραφίας και πίνακα όνομάτων και λέξεων (10 σελίδες), άποτελεί άξιόλογη συμβολή στήν μελέτη τής νεοελληνικής ιστορίας, ιδιαίτερα γιαι αναφέρεται στό γεγονός τής Έθνεγερσίας στό χώρο τής Μακεδονίας, πού ή συμβολή τής στον άγώνα ύπήρξε ουσιαστική, τόσο γιά τά γεγονότα πού εκεί διαδραματίστηκαν, όσο και γιά τες ήγετικές φυσιογνωμίες πού άνέδειξε, πολλές από τες όποιες άποτύπωσαν τήν σφραγίδα τους, όπως ή οίκογένεια τών Καρατσαίων, στις επαναστατικές εξέλιξεις στήν νότια Έλλάδα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bálgarskite zemí prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τά βουλγαρικά εδάφη κατά τόν 15ο-18ο αι.), Σόφια 1971.

'Η άνωτέρω έργασία εξεδόθη από τή γνωστή ιστορική τής Σόφιας κ. Bistra Cvetkova και αναφέρεται εις τό θέμα τών κλεφτών (χαϊντούκων) τής Βουλγαρίας κατά τήν άνωτέρω περίοδο, κατά τήν όποίαν όλοι αί βαλκανικοί χώροι είχαν ύπαχθή υπό τουρκικήν διοίκησιν. 'Η έργασία αύτή διαφωτίζει μιαν σκοτεινήν περίοδον τής ιστορίας τών βαλκανικών κρατών, διά τήν όποίαν όλοι όί λαοί τής Βαλκανικής καταβάλλον προσπάθειες νά διαφωτίσουν αύτήν διά τής εκδόσεως τουρκικών ιστορικών έγγραφων (πηγών), πού εύρίσκονται εις διάφορα άρχεία. Έγγραφα σάν αύτά έδημοσίευσα και έγώ άρκετά εις διάφορες ιστορικές έργασίες περι Μακεδονίας κατά τά τελευταία χρόνια. Αυτό είναι γνωστόν εις τούς ιστορικούς τών Βαλκανίων, αλλά και άλλων χωρών τής Ευρώπης και τής Άμερικής και πολλές κριτικές έγγραψαν σέ έπιστημονικά περιοδικά, όί άσχολούμενοι δέ με παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὔρουν ὕλικόν ἀγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τήν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τά κατωτέρω εἰς τήν βουλγαρικὴν γλώσσαν (σ. 9) μέ μετάφρασιν εἰς τήν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερείας εἰς τήν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μετάφράσεις εἰς τήν ἑλληνικὴν γλώσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικείων Θεσσαλονίκης καί Βεροίας (Ἱστορικά Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἄρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἄρχεῖον Βεροίας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καί εἰς τήν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὅποια δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικόν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκριβεῖαν τῶν. Ἡ μετάφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά τῆς. Ἐν προκειμένῳ αἱ μετάφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλούντοβα μέ σοβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὠρισμένον ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἄπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῆ μερίμνη μου τουρκικὰ αὐτὰ πολὺτιμα εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐγγράφα, ἐπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καί τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαιοκῶν συλλογῶν, ὅπου θά ἐβλεπε τὸ ἱστορικόν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καί θά ἐπειθετο, φρονῶ, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῆ μέ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητά, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμονας, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καί Χαρίτωνα Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καί ἀπὸ τὸν ἀριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καί δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πλην τῆς γλώσσης καί τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς δικηγορικῆς καί νομικῆς ἐπιστήμης. Καί ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μετάφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάζσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καί διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλῆν, τοῦ Κωνσταντίνου Τσάπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καί ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀειμνήστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καί Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῆ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καί ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καί ἡ εἰσήγησις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσαι εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις ἔχον ἐπιστρέψαι ἀπὸ τὸ Ἀλβανικόν μέτωπον, ὅπου εὐρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καί τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονικὴ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καί τοὺς συμμάχους τῶν, ἡ δὲ ἐχθρική στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξαι τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καί πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὄπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόντων καί μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχακτήρισαν λεῖαν πολέμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεῦτονες. Ὑπῆρξα καί ἐγὼ θύμα καί τοιουτοτρόπως ἀπάλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσα ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχαϊκῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ ἢ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ ἐξη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) Ἴστορικά Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. Ἄρχεῖον Μονῆς Βλατάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὀκτὼ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τεσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικὰ Ἐγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) Ἀρματοῦλοι καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πενήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, Ἀμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΣΑΡΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literatumoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii, bibliografija* (=Ἡ φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248+2 εἰκ. ἐκτός κειμένου.

1. Ἡ προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. I. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. Ὁ συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιορωσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμένα ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἐνταῦθα ὁ Α. I. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλειφθεῖσαν εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου Ἀγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικὰς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ.3-4) Μαξίμος ὁ Γραϊκὸς χαρακτηρίζεται «Ῥώσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). Ἡ ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. I. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθώρῃσαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλὰς μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ